

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Вища освіта як соціальний інститут суспільства і соціальна цінність виконує роль посередника між минулими та прийдешніми поколіннями, національними традиціями та культурою. Через освіту людина самоідентифікує себе в глобалізованому, полікультурному світі. В освіті формується її світогляд та ціннісні орієнтири. Реалії практики вимагають реалізації в змісті вищої освіти абсолютних цінностей-цілей: життя, свобода, щастя, які від античної давнини й до сьогодні були й залишаються ядром гуманістичних прагнень людини.

Проблема ціннісних орієнтацій є однією із пріоритетних у сучасній науці, особливо в умовах кардинальних змін, які відбуваються в нашій країні. Перед системою освіти поставлено складні завдання: забезпечити у процесі професійної підготовки не тільки певний освітньо-кваліфікаційний рівень, але й сформувати систему ціннісних орієнтацій. Адже власне молодому поколінню належить в майбутньому впроваджувати в реальному житті пріоритети розвитку кожної окремої особистості, суспільства, нації, людства у цілому.

Проблему ціннісних орієнтацій особистості порушено як у роботах зарубіжних дослідників (М. Вебер, А. Маслоу, Т. Парсонс, М. Рокіч, Е. Фромм та ін.), так і українських (М. Боришевський, П. Ігнатенко, Т. Кириленко, В. Клименко, С. Максименко та ін.). Учені І. Бех, Т. Бутківська, Н. Логвінова, Л. Ломако, О. Светличний, І. Соколова, О. Сухомлинська та ін. досліджують особливості становлення ціннісних орієнтацій у майбутніх педагогів. Водночас проблема формування ціннісних орієнтацій у процесі професійної підготовки майбутнього учителя англійської мови залишається недостатньо дослідженою.

Мета статті полягає у виявленні особливостей становлення ціннісних орієнтацій майбутніх учителів іноземної мови.

Цінності виступають основою формування й розвитку ціннісних орієнтацій людини, мотивують діяльність і поведінку, оскільки визначення й утвердження людини в світі й прагнення до мети теж

обов'язково співвідносяться з цінностями, які належать до внутрішньої характеристики і структури особи. Оцінне відношення людини до світу вивчає наука аксіологія (з грецького «axios» – «цінність»).

Цінність – це багатоаспектне явище, зумовлене соціальними обставинами, які мають чітко визначений культурний зміст, що визначає позитивну або негативну оцінку світу в широкому значенні. Цінність – об'єктивна категорія, а ціннісна орієнтація – суб'єктивна. На думку Г. Рогової, «перехід цінностей у ціннісні орієнтації є свідченням об'єктивації особистості» [2, 57]. В «Українському педагогічному словнику» за редакцією С. Гончаренка подано дефініцію поняття «ціннісні орієнтації», яке визначається як «вибіркова, відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості, зорієнтованої на певний аспект соціальних цінностей, які формуються в процесі соціального розвитку індивіда, його участі в трудовому житті, виховання людини можна розглядати як керування становлення або зміною її ціннісних орієнтацій» [1, 357]. Таким чином, ціннісна орієнтація є ядром мотиваційно-ціннісної сфери особистості, що характеризується єдністю процесів саморегуляції й усвідомленого саморозвитку.

Як правило, цінність виявляє себе в процесі діяльності, через оцінку, причому оцінка може бути як актуальною, так і потенційною. Можна стверджувати, що цінність безпосередньо пов'язана з діяльністю, яка дозволяє дуже точно орієнтуватися в ціннісному полі особистості. Більш того, цінності багато в чому визначають поведінку людини і виступають її регулятором. Цінності вчителя О. Сухомлинська розкриває як «внутрішній, емоційно опанований регулятор діяльності педагога, який визначає його ставлення до оточуючого світу і до себе та моделює зміст і характер професійної діяльності» [4, 12]. Тому вкрай важливо керувати індивідуальним становленням педагога, формуванням його рис і якостей, що відповідають вимогам суспільства, його ідеалам, розвитком креативних можливостей, формуванням у нього таких мотивів, рис, якостей, які притаманні творчій, освіченій високomorальній людині і забезпечують індивідуальне становлення духовних цінностей педагога.

Для педагогічної аксіології ціннісні орієнтації є однією з важливих характеристик особистості, а їх розвиток – одним із завдань професійної підготовки майбутнього вчителя у вищому навчальному

зкладі. За таких умов аксіологічний підхід розглядається в контексті задоволення професійних потреб майбутнього учителя, усвідомлення ним загальнолюдських ідеалів і педагогічних цінностей, які І. Соколова класифікує на цінності педагогічної професії й цінності педагогічної діяльності [3].

Зовні цінності виступають як властивість предмета або явища. Проте цінності притаманні предмету або явищу не просто через внутрішню структуру об'єкта самого по собі, а тому, що об'єкт, втягнутий у сферу суспільного буття людини, стає носієм певних соціальних відносин. У ставленні до суб'єкта – людини цінності служать об'єктами її інтересів, а для її свідомості, виконуючи функції світоглядних і життєвих орієнтирів у предметній і соціальній дійсності на кожному з означених рівнів.

На загальнолюдському рівні ціннісні орієнтації проявляються в прагненні до виживання людства, до порозуміння і збереження цілісності людського співтовариства. На національному рівні – у збереженні етносу, трансляції національної культурної традиції, побудові загальнонаціонального освітнього простору, підтримці високого рівня національної безпеки. На регіональному рівні роль ціннісних орієнтацій полягає в збереженні культурної специфіки регіону, побудові регіонального освітнього простору. На груповому рівні – в реалізації потреб у професійному і загальнокультурному розвитку, створенні можливостей неперервної освіти і самоосвіти. На індивідуальному рівні – у становленні особистості, яка здатна до свідомого саморозвитку, професійного самовдосконалення, є суб'єктом природи, культури, творцем самої себе.

Учитель є носієм і пропагандистом загальнолюдських цінностей. Під час навчання у ВНЗ, майбутній учитель набуває знань про національні цінності, що їх становлять історичні реліквії, пам'ятні дати, традиції та фольклор, національні герої та видатні люди, архітектурні пам'ятники, державні (національні) символи тощо. Через постійне «спілкування-дію» людина стає суб'єктом культурно-історичного й освітнього простору, усвідомлює себе як представник певного етносу, громадянина країни, Європи, світу. Водночас у майбутнього вчителя формуються певні світоглядні орієнтири: національні цінності об'єднують людей, сприяють їх ідентифікації, викликають патріотичні почуття, виховують толерантну, полікультурну особистість. Майбутній учитель стає носієм певних соціокультурних цінностей: особистісних цінностей людини, яка

перебуває в постійному діалозі з собою, іншими людьми, національною культурою, культурами країн, мова яких вивчається; цінностей культури спілкування державною, рідною, іноземною мовами; цінностей культури особистості (правової, педагогічної, психологічної, екологічної, економічної, естетичної) [3, 46].

Отже, ціннісні орієнтації є однією з важливих характеристик особистості, а їх розвиток – одним із завдань професійної підготовки майбутнього вчителя у вищому навчальному закладі. За таких умов формування ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя іноземної мови варто розглядати в контексті задоволення професійних потреб, усвідомлення ним загальнолюдських ідеалів і цінностей педагогічної діяльності, формування в нього аксіологічної культури, природа якої лежить у площині набутих людиною знань, вмінь, навичок та досвіду (життєвого і професійного).

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Рогова Г. О. Аксіологічний аспект гуманітарної парадигми освіти / Г. О. Рогова // Грані – №4 (72) – липень - серпень – 2010 – С. 56-59.
3. Соколова І. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями : [монографія] / І. В. Соколова ; за ред. С. О. Сисоєвої ; МОН України ; АПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – Маріуполь; Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2008. – 400 с.
4. Сухомлинська О. Патріотизм як цінність: погляд на історію і сьогодення / Ольга Сухомлинська // Шлях освіти. – 2010. – № 2. – С. 10–14.